

แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษา สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษา ค้นคว้า ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร
2. องค์ประกอบของหลักสูตร
3. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
5. การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
6. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ✓
7. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ของศูนย์พัฒนาหลักสูตรกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร
9. สภาพทั่วไปของเขตการศึกษา 5
10. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533)
11. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533)

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

นักการศึกษา นักวิชาการ และผู้รู้หลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักสูตรแตกต่างกันในรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก โดยทั่วไปแล้วคำว่า "หลักสูตร" ที่มีใช้ อยู่ในภาษาอังกฤษมีอยู่ 2 คำ คือ Curriculum และ Syllabus

คำว่า Curriculum มาจากภาษาละติน Good (1973) ได้ให้ความหมายของ คำว่าหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

1. เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา
2. คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ขั้น
3. กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา

ส่วนคำว่า Syllabus เป็นคำที่มาจากภาษากรีก หมายถึง สังเขปข้อหรือการบอกจุดสำคัญของรายวิชาที่ศึกษา หรือหนังสือ หรือเอกสารอื่น ๆ

โบซอง (Beaucham, 1968) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จะต้องเรียน ต้องสอน โดยมีการสร้างหลักสูตร รูปแบบของหลักสูตร ฤทธิหลักสูตร และแหล่งอ้างอิงพื้นฐาน

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1959) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง บรรดาความพยายามทั้งหมดของโรงเรียนในการที่จะก่อให้เกิดผลของการเรียนที่โรงเรียนพึงปรารถนา ทั้งในสถานการณ์ภายในและภายนอกโรงเรียน

ฟองซ์ และบอสซิง (Fauce and Bossing, 1951) ให้ความหมายหลักสูตรว่า หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างที่นักเรียนมีโดยไม่คำนึงว่าประสบการณ์เหล่านั้น นักเรียนจะได้รับมาเมื่อใดและที่ใด

สมิธ แสตันเลย์ และ ชอร์ส (Smith Stanley and Shores, 1957) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ลำดับของประสบการณ์ที่มีศักยภาพ ซึ่งจัดขึ้นในโรงเรียนเพื่อวัตถุประสงค์ในการอบรมเด็กและ เยาวชนให้คิดและกระทำสิ่งที่ถูกต้อง

ทาบ (Taba, 1962) หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างที่โรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน เพื่อให้เด็กมีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2511) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตรมีความหมายครอบคลุมกว้างมาก คือ หมายถึง ประมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้กับเด็กได้เรียน เนื้อหาวิชา ทักษะคติ แบบพฤติกรรม กิจกรรม สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ฯลฯ เมื่อประมวลเข้าแล้วก็จะประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของเด็ก ...หลักสูตรคือ สิ่งใดก็ตาม ซึ่งมุ่งหวังจะให้เกิดการเรียนรู้แก่เด็ก"

สุน อมรวิวัฒน์ (ม.ป.ป.) ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตร คือ แนวประสงค์ทั้งหมดที่มุ่งหมายให้นักเรียนได้รับการศึกษา ทั้งในแง่วิชา และพัฒนาทุกด้าน ครอบคลุมถึงการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และวิชาฝึกอบรมในชั้นเรียนหลักสูตรมีฐานะ เป็นมาตรฐานและเป็นพื้นฐานอย่างหนึ่งในการจัดประสบการณ์ให้แก่ นักเรียน ครูจึงสามารถเติม เสริมแต่งให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน และท้องถิ่นได้"

สวัสดิ์ จงกล (2521) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดที่วัดด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระ ซึ่งให้ผู้เรียน มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา

บุญญา สาธร (2516) ให้ความหมายในทัศนะของนักบริหารการศึกษาว่า "หลักสูตร น่าจะหมายถึงโครงการศึกษาที่กำหนดให้นักเรียน เรียนรู้ และพัฒนาตนเองตามแผนการศึกษา หรือโครงการศึกษาที่โรงเรียนปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลทางการศึกษาตามแผนการศึกษานั้นเอง

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (อ้างใน ปราบณี เกลิงผล. 2514) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่ยึดถือให้ครูสอนในโรงเรียน กิจกรรมที่ทำการสอนการเรียนกันจริง ๆ ซึ่งรวมถึงการวัดผลด้วย

หลักสูตรมีความหมาย 4 นัย (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2525)

1. รายการที่โรงเรียนกำหนดสอนและรวมทั้งวัสดุอื่น ๆ
2. รายวิชาที่จัดสอนให้กับเด็ก
3. รายวิชาที่ทางโรงเรียนจัดสอน
4. การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งทางโรงเรียนจัดเสนอแนะขึ้นไว้

เมื่อ พ.ศ. 2531 นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ ท้าการวิจัยเรื่อง "แนวคิดและความคิดเห็นเรื่อง ความหมายของหลักสูตร" โดยสำรวจความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ 6 กลุ่ม

สรุป สาระสำคัญไว้ดังนี้ (สมิตรี คุณานุกร, 2523)

1. กลุ่มอาจารย์ 77.42 % เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งกับความหมายของหลักสูตรที่ว่า "หลักสูตรคือเครื่องกำหนดระดับและทิศทางให้ครูเป็นผู้ดำเนินการ"
2. กลุ่มศึกษานิเทศก์ 71.88 % เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งกับความหมายของหลักสูตรที่ว่า "หลักสูตร คือประมวลกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายที่มีอยู่ทั้งในและนอกหลักสูตร ซึ่งจัดขึ้นเพื่อช่วยให้นักเกิดพัฒนาทุกด้าน"
3. กลุ่มหัวหน้าสถานศึกษา 78.26 % เห็นด้วยอย่างยิ่งกับความหมายที่ว่า "หลักสูตร คือประมวลกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดทั้งในและนอกห้องเรียน ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อช่วยให้นักเกิดการพัฒนากทุกด้าน"
4. กลุ่มผู้บริหารการศึกษา 87.50 % เห็นด้วยอย่างยิ่งกับความหมายของหลักสูตรที่ว่า "หลักสูตรคือโอกาสในการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดให้"
5. กลุ่มนิสิต นักเรียน 81.50 % เห็นด้วยอย่างยิ่งกับความหมายของหลักสูตรที่ว่า "หลักสูตรคือการจัดเตรียมระบบของจำนวนวิชาที่เหมาะสมกับกลุ่มของเด็ก"
6. กลุ่มประชาชน 80 % เห็นด้วยอย่างยิ่งกับความหมายที่ว่า "หลักสูตรคือ การกำหนดรายวิชาให้แก่ผู้เรียนในระดับต่างๆ ตั้งแต่โรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย"

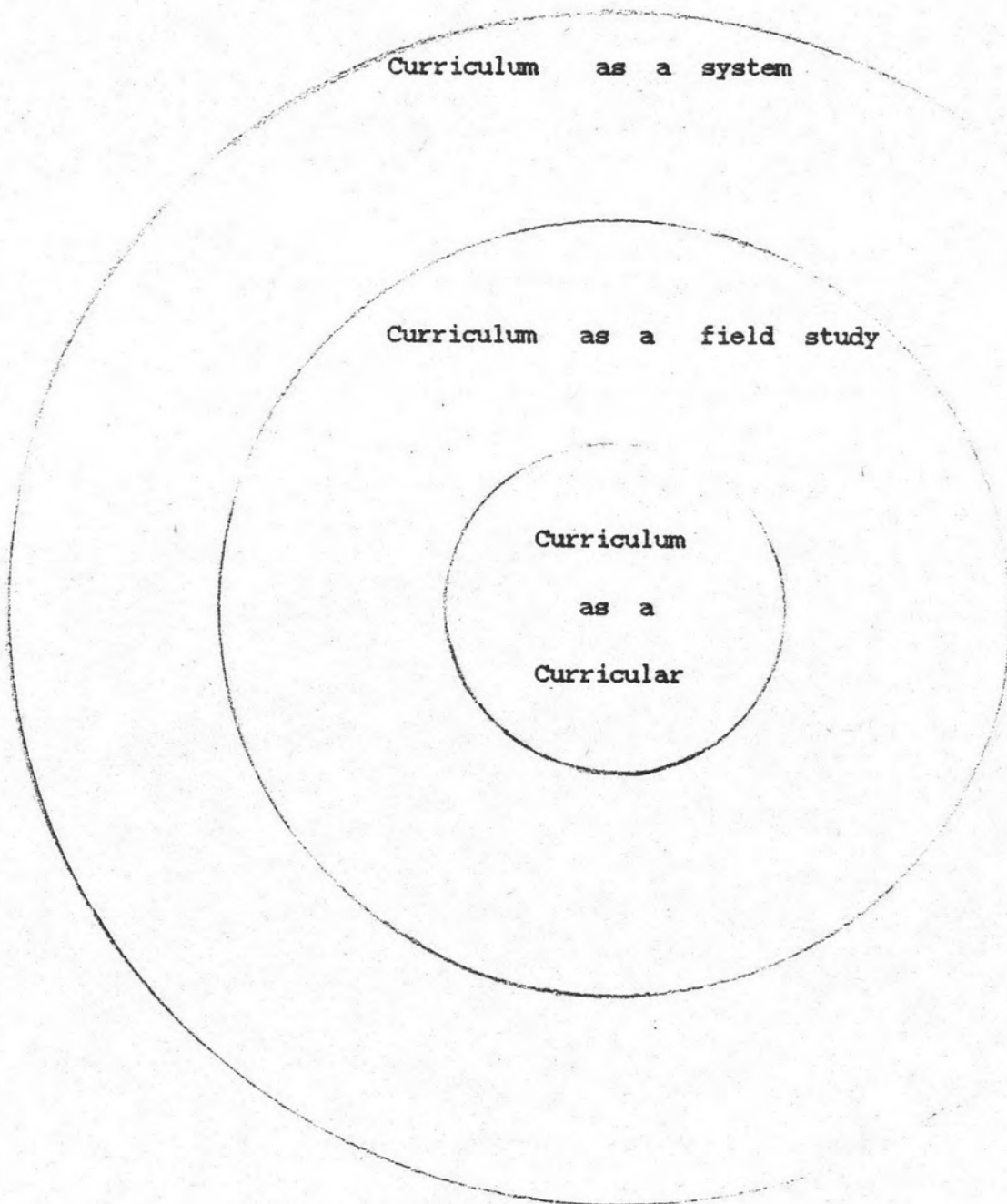
จากผลการวิจัยนี้แสดงว่า กลุ่มบุคคลต่าง ๆ มีความเห็นเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรแตกต่างกันออกไป กลุ่มนิสิต นักเรียน และกลุ่มประชาชน เข้าใจหลักสูตรในความหมายที่แคบ ส่วนกลุ่มที่เข้าใจความหมายของหลักสูตรที่สมบูรณ์ที่สุดคือ กลุ่มศึกษานิเทศก์ อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรมีความหมายทั้งในแนวกว้างและแนวแคบ ซึ่งพอสรุปได้เป็น 3 แนวทาง คือ (สันต์ ธรรมบำรุง, 2525)

แนวทางที่ 1. เป็นการมองหรือให้ความหมายในแนวแคบที่สุด หลักสูตรคือ หลักสูตร (Curriculum as a Curricular) หลักสูตรในความหมายนี้เป็นความคิดที่หยุดนิ่งคงที่ เพราะเป็นหลักการ (Principle) ชากแก่การแก้ไขหรือปรับปรุง

แนวทางที่ 2. หลักสูตรเป็นเนื้อหาวิชาที่จะต้องสอน (Curriculum as a Field of study) หลักสูตรในแง่นี้หมายถึงศาสตร์ วิชา หรือเนื้อหาวิชาที่จะต้องมีการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการรวมเอาเนื้อหาวิชา ประสบการณ์ กิจกรรม และการสอนของครูที่มีต่อนักเรียนเข้าด้วยกัน

แนวทางที่ 3. หลักสูตรเป็นระบบ (Curriculum as a system) หลักสูตรในความหมายนี้จะเป็นการบวนการ โดยมีการส่งวัตถุดิบผ่านเข้าสู่กระบวนการ แล้วได้ผลผลิตที่สมบูรณ์ออกมา การมองหลักสูตรในแนวนี้เป็นการมองที่กว้างที่สุด

ความหมายของหลักสูตรทั้ง 3 แนว แสดงให้เห็นด้วยแผนภาพดังนี้

อาจสรุปความหมายของหลักสูตรได้ว่า หมายถึง โครงการ หรือแผนการจัด
ประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน โดยจะมีการระบุถึง หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระ
การจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล อันมีเป้าหมายให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมาย
ของการศึกษาที่ตั้งเอาไว้

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์ออกมาในรูปของ จุดมุ่งหมาย
ในการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยนำลงสู่
การปฏิบัติ หลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาแปลงไปสู่การกระทำ
ขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา หลักสูตรจึงมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาบุคคลในทุก ๆ
ด้าน กล่าวคือผู้เรียนอยู่ในวัยที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตหลักสูตร มีส่วนช่วยในการสร้าง
คุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต นอกจากนั้นหลักสูตรยังมีความสำคัญ
ต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ อีกด้วย

ก๊อ สวัสดิพิณชัย (อ้างถึงใน สันต์ ธรรมบำรุง, 2527) ได้สรุปความสำคัญของ
หลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางการปฏิบัติงานของครู เพราะ
หลักสูตรจะกำหนด จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการ
ประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ
เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ

3. หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถานบันการศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย
5. หลักสูตร เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่อำนวยความสะดวกและความควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริม ความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดหมายหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนด ลักษณะ และรูปร่าง ของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปแบบใด
8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังคน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล
9. หลักสูตรจะบ่งชี้ความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

อาจสรุปความสำคัญของหลักสูตรได้ว่า หลักสูตรในฐานะเป็นแผนแม่บทในการกำหนด ขอบข่ายความรู้ความสามารถ และมวลประสบการณ์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียน การสอน ให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งผู้เรียนอยู่ในวัยที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ใน วันข้างหน้า หลักสูตรจึงเป็นตัวช่วยชี้แนะความก้าวหน้าในอนาคตของสังคมนั้น ๆ ด้วย

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนี้มีผู้ให้ทัศนะไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น Taba (อ้างถึงใน บุญมี เมาเรียด, 2531) ให้ความเห็นว่าหลักสูตรควรมีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

ไบชอง (Beauchamp, 1968) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบหลักสูตรในแง่ของ ระบบ คือ

1. ระบบเนื้อหา
2. ระบบการสอน
3. ระบบของการประเมินผล

สมิตร์ คุณานุก (2527) ได้ให้ความเห็นว่าเมื่อพิจารณาหลักสูตรในรูปของ องค์ประกอบแล้วจะมี 4 องค์ประกอบ คือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (อ้างถึงใน ปราบณี เกกิงพล, 2514) ได้กล่าวว่าองค์ประกอบ ของหลักสูตรในทัศนะของนักบริหารการศึกษา หมายถึง

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. โครงสร้างของหลักสูตร
3. เนื้อหาของหลักสูตร
4. วัสดุประกอบหลักสูตร
5. กระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร

สุจริต เพียรชอบ (2523) กล่าวถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำหลักสูตรขึ้นมาโดย มีคณะกรรมการร่วมกันสร้าง ซึ่งสามารถสรุปเป็นองค์ประกอบของหลักสูตรได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย
2. โครงสร้าง
3. เนื้อหาวิชา
4. กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ
5. การประเมินผลหลักสูตร

สรุปแล้วหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาสาระและอัตราเวลาเรียน
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974)

ให้ความหมาย ว่าหมายถึงการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย ความหมายของคำว่าพัฒนาหลักสูตรจะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

สมิตร คุณานุกร (2523) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรมีขอบเขตรวมถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ และการปรับปรุงหลักสูตรที่สร้างขึ้นมา ให้มีความเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของกาลเวลาและสังคม นักการศึกษาของไทยมักนิยมใช้คำว่า การพัฒนาหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตร และการขกร่างหลักสูตร

สวัสดิ์ จงกล (2529) ได้กล่าวถึง ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็นการนำข้อกำหนดของหลักสูตร ไปทำเป็นรายละเอียดในด้านเอกสารและกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาระดับต่าง ๆ และมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการศึกษาในสถานศึกษาดำเนินการ ได้แก่การจัดทำรายละเอียด เป็นคู่มือหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู กำหนดการสอน ฯลฯ ให้เป็นเอกสารประกอบหลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรมีความหมายครอบคลุมถึง การสร้างหลักสูตร การวางแผนหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรเป็น การปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตรให้ดีขึ้นทั้งระบบ ตั้งแต่จุดมุ่งหมาย การเรียนการสอน การใช้สื่อ การเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล ผลการสอนของครู ผลการเรียนของนักเรียน

เสริมศรี ไชยศรี (2526) ได้ให้ความเห็นว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้าง การเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงแผนประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย รวมกระบวนการทั้งหมดตั้งแต่การวางแผนพัฒนา การศึกษาวิเคราะห์สภาพต่าง ๆ ก่อนพัฒนาแล้วนำมาใช้ในการออกแบบหลักสูตรและการสอน การพิจารณาประเมินผลของหลักสูตรทั้ง ในระหว่างที่มี การใช้หลักสูตรและหลังจากใช้หลักสูตรแล้ว การพัฒนาหลักสูตรนั้นจะทำได้ในระดับใดระดับหนึ่ง หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งที่เบ็็นองค์ประกอบของหลักสูตรก็ได้

บุญมี เฌรยอด (2531) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง การปรับปรุงโครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ สังคม และเพื่อบรรลุความมุ่งหมายที่วางไว้

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาต่อความหมายของการพัฒนาหลักสูตรพอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว หรืออาจสร้างขึ้นใหม่โดยไม่มีพื้นฐานหลักสูตรเดิมอยู่เลยก็ได้ เพื่อให้หลักสูตรที่ใช้อยู่มีความทันสมัยทันต่อสภาพ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเหมาะสมกับความต้องการของสังคมและผู้เรียน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรมีลักษณะ เป็นกระบวนการซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังที่นักการศึกษาของไทยและต่างประเทศได้เสนอไว้

ไทเลอร์ (Tyler, 1950) ได้ตั้งคำถามสำหรับนักพัฒนาหลักสูตรไว้ 4 ข้อคือ

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องจัดให้เด็ก
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
3. จะจัดประสบการณ์เหล่านั้นอย่างไร จึงจะประสบผลสำเร็จ
4. จะสามารถตัดสินใจได้อย่างไรว่าจุดมุ่งหมายเหล่านั้นเป็นไปตามที่กำหนด

คำถามอันเป็นแนวคิดนี้เป็นพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ ซึ่งเขาพยายามกระตุ้นให้ทุกคนคิดกระทำต่อเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวถึงกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

ขั้นที่ 1 สืบหาให้ทราบความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคม
(Diagnosis of Needs)

ขั้นที่ 2 ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามที่สังคมต้องการ (Formulations of Objectives)

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเนื้อหาวิชาความรู้ที่ต้งนำมาสอน (Selction of Content)
เพื่อให้มีความรู้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของสังคม โดยพยายามคัดเลือกให้เรียนเฉพาะที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ที่ตั้งไว้ดังกล่าวในขั้นที่ 2

ขั้นที่ 4 จัดระเบียบ จัดลำดับ แกะไขเนื้อหาวิชาความรู้ที่คัดเลือกมาได้ในขั้นที่ 3

(Organization of Content)

ขั้นที่ 5 คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งจะสร้างเนื้อหาให้สมบูรณ์
ยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 6 จัดระเบียบ จัดลำดับ แกะไขปรับปรุงประสบการณ์ต่างๆ ที่จะนำมาเสริม
เนื้อหาวิชาความรู้ (Organization of learning experience)

ขั้นที่ 7 กำหนดว่ามีเนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์อะไรบ้างที่จะต้องประเมินผลว่า
ได้มีการเรียนรู้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด นอกจากนี้ต้องกำหนดว่า จะใช้วิธี
ประเมินผลอย่างไร มีอะไรที่จะนำมาช่วยในการประเมินบ้าง (Determination of what
to evaluate and the ways and means of doing it)

สมิทร คุณานุกร (2523) ได้จัดลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ขั้นดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์
2. การเลือกและการจัดเนื้อหาและกิจกรรม
3. การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ
4. การประเมินผลหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

ธารง บัวศรี (2531) ได้จัดลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

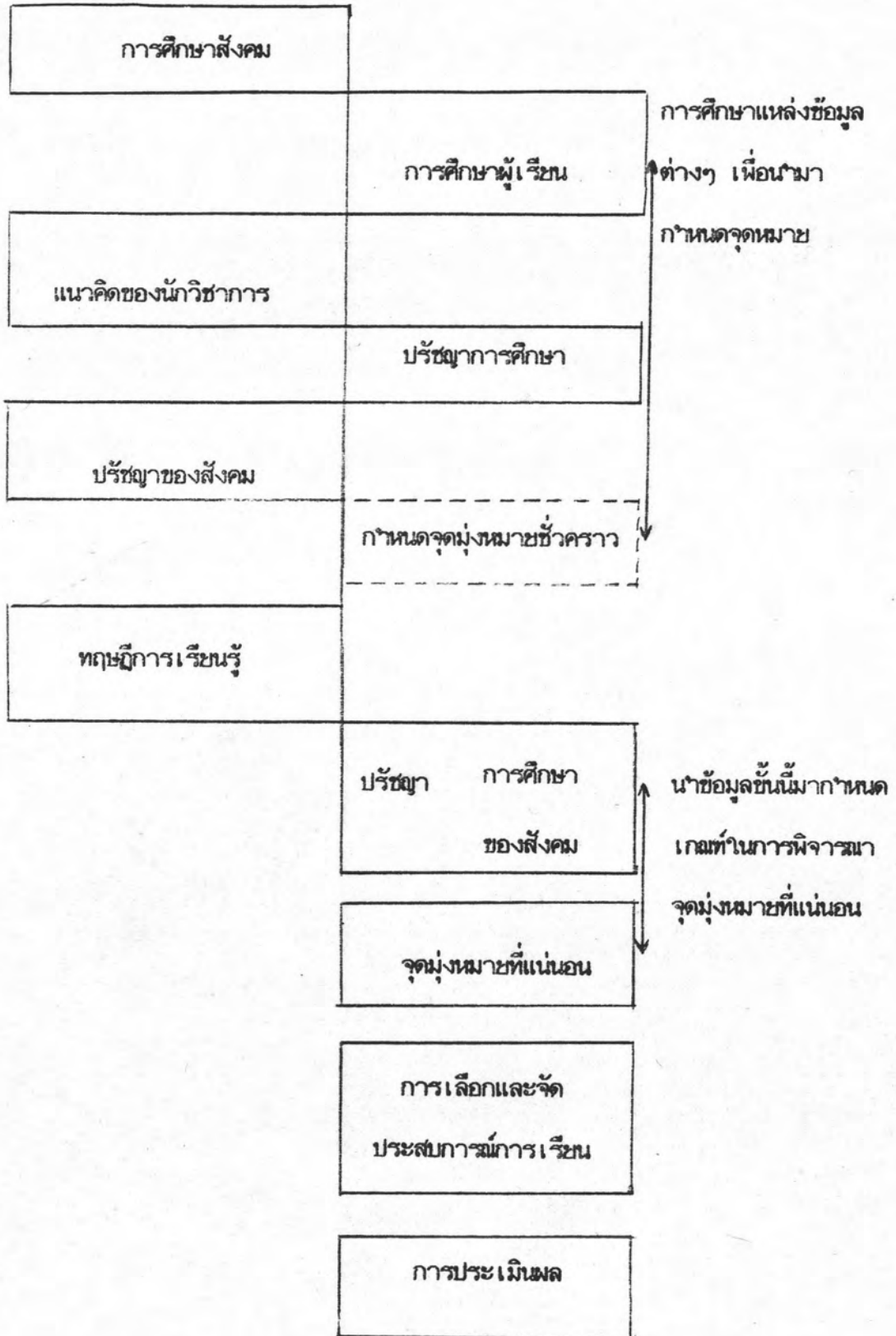
1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัด และประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ราล์ฟ ไทเลอร์ (อ้างถึงในวิชัย วงษ์ใหญ่, 2523) ได้เสนอแผนภูมิซึ่งแสดงถึง

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร วิชาการ MEAN-ENDS APPROACH

แผนภูมิการพัฒนาลำดับของไทเลอร์ (TYLER)
(MEAN-ENDS APPROACH)

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler นี้ ถ้าเราได้ศึกษาและวิเคราะห์แล้วจะพบว่าการพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการขณะนี้ มีส่วนคล้ายกับวิธีการเขาของมาก (วิชย์ วงษ์ใหญ่, 2523)

ถ้าพิจารณาถึง กระบวนการในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรดังที่ นักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเสนอมา พอสรุปได้ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. ขั้นการเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
3. ขั้นการนำหลักสูตรไปใช้
4. ขั้นการประเมินผลหลักสูตร

ในกระบวนการย่อยอื่น ๆ ก็จะไม่แตกต่างจากกระบวนการหลักทั้ง 4 นี้

การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

จากจุดเน้นประการที่ 2 ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น, 2534) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรคือ หลักสูตรคำนึงถึงความต้องการที่หลากหลายของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกันในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคม จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการและเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากความแตกต่างรวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตนอีกด้วย

ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามจุดเน้นข้อที่ 2 ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533) (กระทรวงศึกษาธิการ คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2534) กล่าวถึงการส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร คือหลักสูตรคำนึงถึงความต้องการที่หลากหลายของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกันในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคม จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการและเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละท้องถิ่น ได้รับประโยชน์ รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นอีกด้วยของตนอีกด้วย ทั้งนี้โดยหลักสูตรสนับสนุน และส่งเสริมให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรได้ ในประเด็นต่าง ๆ คือ เพิ่มเติม หรือปรับรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ กำหนดหรือจัดกิจกรรมเสริม ทำสื่อหรือหนังสือประกอบการเรียนการสอน พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน และสามารถจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมนอกเหนือจากการใช้รายวิชาที่ส่วนกลางกำหนดไว้

นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นไว้ดังต่อไปนี้

สมิทร คุณานุการ (2523) ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมิได้มีขอบเขตจำกัดอยู่เฉพาะในระดับกระทรวงศึกษาธิการ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าระดับชาติเท่านั้น แต่กระจายต่อไปในระดับต่าง ๆ ได้ถึง 4 ระดับตั้งมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชาติ เอกสารในระดับนี้ได้แก่ ตัวหลักสูตรคู่มือหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรระดับชาติมีลักษณะกว้าง และครอบคลุมความมุ่งหมาย จะออกมาในลักษณะของคำนิยามทางการศึกษามากกว่าแนวทางในการเรียนการสอน เนื้อหาสาระจะกำหนดไว้แต่ประเด็นใหญ่ ๆ

2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น เอกสารหลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ประมวลการสอน โครงการสอน และบันทึกการสอน ในระดับท้องถิ่น ประกอบด้วยระดับย่อย ได้แก่ ระดับจังหวัด ระดับโรงเรียน และระดับชั้นเรียน ขอบเขตคำว่าท้องถิ่น "จึงหมายถึง เขตการศึกษา และการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นที่สำคัญ คือ การพัฒนาประมวลการสอน ซึ่งหมายถึง การขยาย และการปรับหลักสูตรระดับชาติ"

3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน เอกสารหลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาในระดับนี้ได้แก่ โครงการสอน หลักการและแนวปฏิบัติในการผลิตโครงการสอน โครงการสอน เนื้อหาที่ขยายและปรับประมวลสอนให้ละเอียดยิ่งขึ้น แยกรายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่จะสอนออกมาเป็นกำหนดเวลา

4. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นเรียน เอกสารหลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาในระดับนี้ได้แก่ บันทึกการสอน ซึ่งเน้นการตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เป็นการปรับครั้งสุดท้าย เพื่อให้สอดคล้องกับนักเรียนในแต่ละชั้น ซึ่งการปรับครั้งนี้ยังหมายถึง การปรับความมุ่งหมายในการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน

บุญมี เถรชอด (2531) ได้กล่าวว่า การขยายและปรับหลักสูตรระดับชาติในการสร้างประมวลการสอนมีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้หลักสูตรมีความกระจำขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือ ช่วยให้นักเรียนระดับชาติมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ในวงการหลักสูตรของประเทศไทย ปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรไม่ได้อยู่ที่ตัวหลักสูตรระดับชาติมากเท่ากับอยู่ที่ประมวลการสอน ความล้มเหลวที่จะขยายและปรับหลักสูตรในการสร้างประมวลการสอนนี้เอง ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา หลักสูตรไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของท้องถิ่น หรือครูไม่ยึดหลักสูตร และประมวลการสอนเป็นแนว

สวัสดิ์ จงกล (2529) ได้กล่าวถึงการปรับรายละเอียดของหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียน การสอนกลุ่มการงาน และพื้นฐานอาชีพ เพราะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรัก อนุรักษ์ และพัฒนาท้องถิ่นของตน เช่น หลักสูตรแม่บทกำหนดว่าอาชีพของคนไทยมีอะไรบ้าง ท้องถิ่นก็ควรจัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งท้องถิ่นควรจะระบุลงไปให้ชัด เท่าที่เข้ากับวัยและระดับชั้นเรียนด้วย

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติหรือระดับแม่บท ถึงเป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้างและบรรจุมสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศจะต้องเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ
2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น คือการนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน สาระการเรียนจะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น
3. หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุดและบุคคลที่สำคัญที่สุด คือ ครู ซึ่งจะเป็นผู้นำหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่น มาปรับให้เหมาะสม เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

สรุปแล้ว การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นนี้มีความสำคัญอย่างมาก เพราะงานแต่ละท้องถิ่นย่อมมีสภาพที่แตกต่างกันออกไป เช่น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม อันมีผลต่อความต้องการและเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ในการนำหลักสูตรจากส่วนกลางไปใช้ในระดับท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นจึงมีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่

1. การพัฒนาหลักสูตรในระดับเขตการศึกษาหรือจังหวัด
2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น

สมิทร คุณานุก (2523) ได้เสนอแนะขบวนการและวิธีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการ
2. การจัดตั้งคณะอนุกรรมการ
3. การศึกษาและวิจัยเพื่อหาข้อมูล
  - 3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรในระดับชาติ
  - 3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนในแต่ละเขตการศึกษา
  - 3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่างๆ ของประมวลการสอนที่ได้เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต
  - 3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และข้อจำกัดในการเรียนการสอนแต่ละเขตการศึกษา
4. กำหนดข้อตกลงเบื้องต้น
5. การประชุมเพื่อดำเนินการ

กาญจนา คุณารักษ์ (2527) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะทำงาน
2. ศึกษาหลักสูตรแม่บท
3. ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน

4. กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น
5. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลาง กับสภาพของท้องถิ่น
6. ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง
7. ดำเนินการใช้หลักสูตร
8. ประเมินผลการใช้หลักสูตร
9. ทำการปรับปรุงแก้ไข

อรุณ บุญสวัสดิ์ (2522) ได้สรุปการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นไว้ในรายงานการวิจัยของเขา ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
2. ศึกษารวบรวมข้อมูลในเรื่องสภาพ ปัญหา และความต้องการของเขตการศึกษา
3. ศึกษาหลักสูตรในเรื่อง จุดหมาย หลักการ จุดประสงค์ ของแต่ละกลุ่มวิชา และเนื้อหา เพื่อพิจารณา ลด เพิ่ม และขยายหลักสูตรของท้องถิ่น
4. ศึกษา แผนการสอนเพื่อนำมาจัดให้สอดคล้องกับท้องถิ่น
5. ประชุมดำเนินการจัดทำแผนการสอน
6. ดำเนินการทดลองและติดตามผล
7. ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่น
8. ประกาศใช้หลักสูตร
9. ดำเนินการอบรมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาสัมพันธ์เผยแพร่หลักสูตร

จากความคิดของนักการศึกษาท่านต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้
เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นประกอบด้วย

1. จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร
2. วิเคราะห์หลักสูตรแม่บท (หลักสูตรระดับชาติ)
3. วิเคราะห์ข้อมูล ความต้องการของท้องถิ่น
4. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
5. การจัดเนื้อหาสาระ
6. จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร
7. ดำเนินการทดลองการใช้หลักสูตร
8. ปรับปรุงแก้ไข
9. ประกาศใช้หลักสูตร
10. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่หลักสูตร

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

ของศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ, การพัฒนาหลักสูตร
ตามความต้องการของท้องถิ่น, เอกสารอัดสำเนา)

เป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ก็คือ การให้
ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น
(โดยเน้นผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียนคือการเป็นผู้มีรายได้ เป็นที่ยอมรับของสังคมเป็นผู้รู้จักเสียสละ
และเป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง อันจะมีผลกระทบไปถึงคุณภาพของผู้เรียนเป็นชีวิตที่มีความสุข
มีคุณภาพชีวิตต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง)

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
 ท้องถิ่นจะลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
 ท้องถิ่นจะลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการได้ ต่อเมื่อมีข้อมูลเกี่ยวกับ
 สภาพของท้องถิ่น แล้วดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ออกมาให้ได้ว่าการจัด
 การศึกษาที่ควรจะเป็นของท้องถิ่นนั้น คืออย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูลของท้องถิ่น ช่วยทำให้ท้องถิ่นเกิดความมั่นใจในการพัฒนา
 หลักสูตรว่า เป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น มิใช่การพัฒนา
 หลักสูตร "ตามอยาก" หรือ "ความต้องการ" ของใครคนใดคนหนึ่ง

ท้องถิ่นจะทราบว่า การศึกษาที่ควรจะเป็นสำหรับท้องถิ่นคืออย่างไร ท้องถิ่นจะ
 ต้องศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะความต้องการเกี่ยวกับการศึกษา
 ของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ว่า ชุมชนมีความต้องการ มีความคาดหวังที่จะให้โรงเรียนสอน
 จัดการเรียนการสอน การบริหารอะไรและอย่างไร

2. วิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัด หมายถึง การวิเคราะห์สภาพของชุมชนที่
 โรงเรียนตั้งอยู่ในแต่ละด้าน ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคและมีแนวโน้มของการ
 เปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้จะทำให้ทราบได้ว่า
 ชุมชนมีความพร้อมในด้านใด มีโอกาสหรือความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาในเรื่องใดมากที่สุด

3. วิเคราะห์ สิ่งที่กระทบถึงโรงเรียน หมายถึง การวิเคราะห์อุดมการณ์
 อุดมคติ หรือปรัชญาของโรงเรียนว่า โรงเรียนกำหนดเป้าหมายในการจัดการศึกษาของ
 โรงเรียนไว้อย่างไรบ้าง

4. วิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อย หมายถึง การวิเคราะห์สภาพของโรงเรียนว่ามี
ความพร้อมในด้านใด ไม่พร้อมในด้านใด

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน จะช่วยทำให้ท้องถิ่น กำหนด
ยุทธศาสตร์ได้ว่าการศึกษาคือควรจะเป็นของท้องถิ่น คืออย่างไร

หลังจากท้องถิ่นได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ จนทำให้เห็นภาพของงานพัฒนาหลักสูตร
ของท้องถิ่นตลอดแนวแล้ว ท้องถิ่นจะต้องวางแผนในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตรต่อไป โดย
การวิเคราะห์หลักสูตรที่ใช้อยู่ว่าได้มีการกำหนดเรื่องที่ท้องถิ่นควรพัฒนานั้นไว้แล้ว หรือไม่
อย่างไรบ้าง มากน้อยเพียงใด แล้วจึงลงมือพัฒนาหลักสูตรตามลักษณะต่าง ๆ ต่อไป

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามแผนยุทธศาสตร์และปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ จะช่วย
ทำให้ท้องถิ่นมีความมั่นใจในการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของ
ท้องถิ่น อย่างแท้จริง

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นในลักษณะต่าง ๆ ท้องถิ่นสามารถจะพัฒนาหลักสูตรให้
สอดคล้องกับสภาพ หรือความต้องการของท้องถิ่นได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมที่เหมาะสมกับสภาพและความ
เป็นไปของท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง
หัวข้อ/เนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่หลักสูตรกำหนดไว้

2. ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา จากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่หลักสูตรกำหนดไว้

3. เลือกใช้ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือตัดทอนเนื้อหาในสื่อต่าง ๆ หรือจัดทำสื่อขึ้นมาใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร

4. จัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่ ให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา

ทั้งเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่หามาใหม่จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตรแล้ว

การพัฒนาหลักสูตรตามข้อ 4 นี้ ท้องถิ่นจะทำได้โดย

ระดับประถมศึกษาจัดทำในกลุ่มการงานพื้นฐานและอาชีพ แขนงงานเลือกงานเตรียมไปสู่อาชีพ และในกลุ่มประสบการณ์พิเศษ กิจกรรมอื่นที่นอกเหนือไปจากที่ระบุไว้ในหลักสูตรแล้ว

ระดับมัธยมศึกษา จัดทำในรายวิชาบังคับเลือก และวิชาเลือกเสรีของทุกกลุ่มวิชา

5. จัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ และหนังสือแบบฝึกหัด คู่มือครู คู่มือการเรียนการสอน ฯลฯ ขึ้นใหม่ ให้มีรายละเอียดเนื้อหาเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น และหัวข้อเนื้อหาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นตามลักษณะที่ 1-3 เมื่อได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้วท้องถิ่นสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ โดยความเห็นชอบของหัวข้อสถานศึกษา ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นต้องเสนอ ศ.ศ.ว. พิจารณา

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นตามลักษณะที่ 4 และการจัดทำหนังสือเรียนและแบบฝึกหัดตามลักษณะที่ 5 เมื่อได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องเสนอให้ ศ.ศ.ว. เพื่อพิจารณาอนุมัติ หรืออนุญาต

แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรลักษณะต่าง ๆ

หลังจากที่ท้องถิ่นได้พิจารณาทางเลือกที่ควรจะเป็นในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นแล้ว ขั้นตอนต่อมาคือ จะต้องศึกษาหลักสูตรแม่บท แผนการสอน คู่มือสื่อการเรียนต่าง ๆ ที่มีอยู่ว่า แนวทางที่เลือกมานั้นมีปรากฏอยู่ในหลักสูตร กลุ่มประสบการณ์ใด หรือกลุ่มวิชาใด และมีอยู่ในลักษณะไหน แล้วจึงพิจารณาตัดสินว่า ควรจะพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นในลักษณะหนึ่ง

การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะต่าง ๆ มีแนวปฏิบัติในการจัดทำดังนี้

1. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น โดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือเสริมกิจกรรมเสริม

การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เป็นการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นวิธีหนึ่ง เป็นการทำให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพ และความเป็นไปได้ของท้องถิ่นนี้ การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นลักษณะนี้จะไม่ตัด หรือเปลี่ยนแปลงจุดประสงค์คำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา และคาบเวลาเรียน ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

ขั้นตอนการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน

- 1) ศึกษาผลที่ได้จากการวิเคราะห์ เกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข
- 2) ศึกษาหลักสูตรแม่บท แล้วกำหนดโครงสร้างเนื้อหาที่จะสอน
- 3) จัดทำแผนการสอนโดยมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ

2. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร โดยการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา

การปรับรายละเอียดเนื้อหา ได้แก่ การเพิ่ม ลด ปรับรายละเอียดเนื้อหา/หัวข้อ จากคำอธิบายของกลุ่มประสบการณ์ หรือคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยไม่ทำให้ จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงแต่ประการใด

ขั้นตอนการปรับรายละเอียดเนื้อหาหลักสูตร

- 1) ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือ คำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรแม่บท
- 2) กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะลด/เพิ่มหรือปรับ จากประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์
- 3) นำเอารายละเอียดที่ได้จากข้อ 2 ไปปรับเข้าในโครงสร้างขอบข่ายของเนื้อหา แต่ละกลุ่มประสบการณ์/รายวิชา สำหรับจัดทำแผนการสอนต่อไป
- 4) พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ เพิ่ม/ลดหรือปรับนั้น

3. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร โดยการเลือกใช้ ปรับปรุง เพิ่มเติม สื่อที่มีอยู่แล้ว

โรงเรียนหรือท้องถิ่นควรดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์หลักสูตร โดยวิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชาและ คาบเวลาเรียนที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรว่า รายวิชานั้นมีลักษณะสำคัญอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียน เกิดความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ เจตคติและค่านิยมอย่างไร มีขอบเขตเนื้อหาเพียงใด และมีคาบเวลาเรียนเท่าไร เพื่อจะได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 2 สารวรสือ เอกสารหรือหนังสือ สารวรวรวมสือ เอกสารหรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ และคำอธิบายรายวิชาจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ร้านจำหน่ายหนังสือ ห้องสมุด ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์สือ เอกสารหรือหนังสือ วิเคราะห์สือ เอกสารหรือหนังสือที่สารวจได้ตามขั้นตอนที่ 2 เพื่อพิจารณาว่าจะสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้หรือไม่เพียงพอ โดยใช้หลักเกณฑ์ต่อไปนี้

การสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร

- มีเนื้อหาตามที่ปรากฏในคำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา
- ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ
- ส่งเสริมการพัฒนาเจตคติและค่านิยม
- ส่งเสริมการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ความเหมาะสมของเนื้อหา

- ถูกต้องตามหลักวิชา
- ไม่ล้าสมัย
- เหมาะสมกับเวลาเรียน
- ช่าง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น

ความเหมาะสมในการเสนอเนื้อหา

- เรียงลำดับเนื้อหาดีไม่สับสน
- อธิบายความชัดเจน เข้าใจง่าย
- ใช้ตัวอย่างประกอบช่วยความเข้าใจได้ดี
- ใช้ภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ ฯลฯ เพื่อช่วยความเข้าใจอย่างเหมาะสม

การใช้ภาษา

- ถูกต้องเหมาะสมตามหลักภาษา
- กะทัดรัด ไม่เขียนซ้ำ หรือวกวน
- ใช้ศัพท์และประโยคไม่ซับซ้อน เหมาะกับระดับชั้น

กิจกรรมเสนอแนะ

- มีคำถามหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดวิเคราะห์วิจารณ์
- มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ
- มีกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดทำสื่อการเรียนรู้ขึ้นมาใหม่

สื่อการเรียนรู้ที่โรงเรียนหรือท้องถิ่นสามารถจะพัฒนาขึ้นมาใหม่ได้แก่

หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอนรายวิชาใดรายวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ มีเนื้อหาตรงที่ระบุไว้ในรายวิชานั้น ๆ อาจจะมีลักษณะเป็นเล่มหรือเป็นชุดก็ได้

แบบฝึกหัด หมายถึง สื่อที่จะใช้สำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน

หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องก็ได้ สำหรับผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง หนังสือเสริมประสบการณ์แยกเป็น 4 ประเภท คือ

- 1) หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่กำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียน สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียนโดยถือว่าเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับหนังสือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 2) หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาอิงหลักสูตร ซึ่งมีความเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของนักเรียน สำหรับให้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง
- 3) หนังสืออุเทศ เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้า อ้างอิง เกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยมีการเรียบเรียงเป็นเชิงวิชาการ
- 4) หนังสือส่งเสริมการอ่าน เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไป ไม่ขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติ และมีสาระประโยชน์ มุ่งส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่านและมีนิสัยรักการอ่าน

คู่มือครู หมายถึง เอกสารแนะนำครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

คู่มือการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารหรือหนังสือสำหรับครูและนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอนประกอบด้วยเนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ในการจัดทำสื่อการเรียน ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด โรงเรียน/ท้องถิ่น
ควรดำเนินการดังนี้

1) ขั้นเตรียมการ

- วิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร
- วิเคราะห์ขอบเขตของเนื้อหาสาระ
- พิจารณาคาบเวลาเรียน
- วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียน

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้างต้น จะเป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน
ในขั้นต่อ ๆ ไป

2) ขั้นวางแผน

- กำหนดจุดประสงค์ของสื่อฯ
- กำหนดขอบเขต/หัวข้อของเนื้อหาสาระ
- ทำเค้าโครงสร้าง (outline) ของสื่อฯ
- กำหนดแนวทางการเสนอเนื้อหาสาระ
- เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่จะต้องใช้ในการจัดทำต้นฉบับ

3) ขั้นร่างต้นฉบับสื่อฯ

- ลงมือเขียนต้นฉบับครั้งที่ 1
- ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 1 และปรับปรุง
- ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 2 และปรับปรุง

4) ขั้นทดลองใช้ต้นฉบับ

- ทดลองใช้ต้นฉบับกับตัวแทนผู้เรียน 1 คน หรือหลายคน แล้วปรับปรุง
- ทดลองใช้ต้นฉบับกลุ่มตัวแทนผู้เรียนตามสภาพการเรียนการสอนแล้ว
ปรับปรุง

5) จัดทำต้นฉบับสมบูรณ์

เกณฑ์การพิจารณาจัดทำสื่อการเรียน

ในการจัดทำสื่อการเรียน ต้องกันควรรใช้เกณฑ์ต่อไปนี้ประกอบการพิจารณา

ในการจัดทำ คือ

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา
2. ถูกต้องตามหลักวิชาและมีเนื้อหาเป็นปัจจุบัน
3. เนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้
4. เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน
5. เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้น
6. เนื้อหาไม่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดี และไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ
7. เนื้อหาสอดคล้องกับลักษณะของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น
8. ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน สละสลวย เป็นแบบอย่างได้
9. ความเหมาะสมของภาพประกอบ แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ

5. แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาขึ้นมาใหม่

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ เป็นการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่หลังจากที่ศึกษาแล้วว่า สิ่งที่ควรจะมีการพัฒนาเน้น ไม่มีปรากฏอยู่ในเนื้อหาวิชา หรือรายวิชาของกลุ่มประสบการณ์หรือกลุ่มวิชาใด ในเอกสารหลักสูตรแม่บท

ในการพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาขึ้นใหม่ มีขั้นตอนการจัดทำดังนี้

1. ศึกษาจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์และโครงสร้างของกลุ่มวิชา/กลุ่ม
ประสบการณ์จากหลักสูตรแม่บท เพื่อใช้เป็นฐานในการพิจารณาจัดทำ
2. ศึกษาผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็น ของการจัดการศึกษาของท้องถิ่น
เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา
3. กำหนดจุดประสงค์และเนื้อหารายวิชา/รายวิชา โดย
  - 3.1 วิเคราะห์จากปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ต้อง
การให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยระบุปัญหา/ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ สิ่งที่ต้องการให้
พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นและเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)
  - 3.2 จุดประสงค์ที่ติดต่อบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เมื่อเรียนจบ
รายวิชานั้น ไม่ใช่การดำเนินงานหรือกิจกรรม
4. กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ ซึ่งระบุหลักของ
จุดประสงค์รายวิชา ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการให้ฝึก)
เนื้อหาที่กำหนดนี้จะต้อง
  - 4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา
  - 4.2 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ

4.3 เหมาะสมกับวัยและเห็นความรู้ของผู้เรียน

4.4 เหมาะสมกับคาบเวลา

4.5 ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

5. กำหนดคาบเวลาเรียน เนื้อหาวิชา/รายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ จะต้องกำหนดคาบเวลาเรียนตามเงื่อนไขดังนี้

ระดับประถมศึกษา ถ้าเป็นเนื้อหาวิชาในกลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพกำหนดคาบเวลาเรียนไว้ไม่เกิน 50 คาบ/งาน ส่วนกลุ่มประสบการณ์พิเศษนั้น ให้กำหนดคาบเวลาได้ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่จัดทำแต่ไม่เกิน 600 คาบ/ปี

ระดับมัธยมศึกษา ถ้ารายวิชาที่จัดทำกำหนดให้เป็นวิชาบังคับเลือกคาบเวลาเรียนที่กำหนดจะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ถ้าเป็นรายวิชาเลือกเสรีสามารถกำหนดตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์ และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ควรรักษาสัมพันธ์กับโครงสร้างของกลุ่มวิชาที่เป็นอยู่เดิมด้วย ในกรณีที่มีเนื้อหามาก ก็อาจจัดทำเป็นหลายรายวิชาได้

6. เขียนคำอธิบายรายวิชา ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยให้ระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชา

7. จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบการจัดทำเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ รายละเอียดเนื้อหาประกอบด้วย

7.1 เหตุผลความจำเป็น

- 7.2 จุดประสงค์ (ของเนื้อหาวิชา/รายวิชาที่จัดทำ)
- 7.3 ขอบข่ายเนื้อหา
- 7.4 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 7.5 สื่อการเรียนการสอน
- 7.6 แนวการวัดผลประเมินผล

ฯลฯ

8. ในการเสนอขออนุมัติให้ท้องถิ่นส่งเอกสารในข้อ 6-7 ให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติเมื่อได้รับอนุมัติแล้ว จึงนำรายวิชาดังกล่าวมาเปิดสอนในโรงเรียน

สำหรับเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณาอนุมัติรายวิชาที่ท้องถิ่นจัดทำ จะประกอบด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. สอนและสอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตรแม่บท
2. เป็นกลุ่มหนึ่งของโครงสร้างความรู้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์หรือกลุ่มวิชาตามที่โครงสร้างหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ กำหนดไว้
3. สอดคล้องและสนองต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง
4. มีความสมบูรณ์และความพร้อม พอเพียงที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในด้าน ปัจจัยกระบวนการ ผลผลิตและผลกระทบ
5. เป็นผลผลิตจากการนำข้อมูลในระดับท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนการสอนทั้งในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเทคนิควิธีการสอน

6. ไม่เป็นรายวิชา/เนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนกับรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่มีในหลักสูตรแม่บท

7. ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวโดยตรงหรือพาดพิงในลักษณะที่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดกับหลักศีลธรรมอันดี และไม่กระทบกระเทือนกับความมั่นคงของประเทศ

8. มีรูปแบบและวิธีการเขียนสอดคล้องและเป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยตรงนั้น มีอยู่น้อย ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพราะที่ผ่านมาหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (กรมวิชาการ, 2531) ตามหลักการข้อที่ 3 ว่า เป็นหลักสูตรที่สนองความต้องการของท้องถิ่น ด้านอาชีพ การจัดสอนวิชาอาชีพ จึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งมีแนวดำเนินการระบุไว้ในเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (กรมวิชาการ, 2531) ข้อที่ 8 ว่าการจัดรายวิชากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ การจัดรายวิชาของหลักสูตรกลุ่มวิชา การงานและอาชีพ นอกเหนือจากที่มีอยู่ในหลักสูตรนี้ให้โรงเรียนเป็นผู้จัดทำตามความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่นได้ โดยขออนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ งานพัฒนาหลักสูตรเต็มรูปแบบถึงขั้นจัดทำรายวิชาขึ้นมาใหม่ จึงปรากฏในส่วนของกลุ่มวิชา การงาน และพื้นฐานอาชีพ เช่นเดียวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องความต้องการของท้องถิ่น ทั้งระดับประถมศึกษา และ
มัธยมศึกษา จึงมีการศึกษาในส่วนของการจัดวิชาอาชีพเป็นส่วนใหญ่มักจะได้นำเสนอโดย
สังเขปต่อไปนี้

อรุณ บุญสวัสดิ์ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความเป็นไปได้ในการดัดแปลง
หลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่"
โดยสอบถามประชากร 5 กลุ่มได้แก่ ครู นักการศึกษา นักเรียน หัวหน้าส่วนราชการ
ประจำจังหวัดและอำเภอ และผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 1,000 คน พบว่าปัญหา
และความต้องการของท้องถิ่น ควรจะนำไปพิจารณารวมไว้ในหลักสูตรได้แก่ นักเรียนขาด
พื้นฐานในการประกอบอาชีพ ส่วนเนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษาที่ควรจะปรับให้สอดคล้องกับ
ท้องถิ่น ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพคือ

1. การปรับปรุงการทำนา
2. การปรับปรุงดิน
3. การทำสวน
4. การทำไร่
5. การพัฒนาอาชีพ
6. การเพิ่มรายได้แก่ครอบครัวด้านเกษตรกรรม
7. การเลี้ยงสัตว์
8. การสำรวจสภาพท้องถิ่น
9. การป้องกันกำจัดศัตรูพืช
10. อุตสาหกรรมในครอบครัว
11. งานปั้น
12. งานเสื่อผ้า

จาเนียร น้อยท่าช้าง (2523) ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 5 ได้วิจัยเรื่อง "ความต้องการของผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ภาษาซีพีของเด็ก ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 "กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ปกครองนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้บุตรหลานของตนเรียนวิชาอาชีพเหมือนอาชีพตน แต่ต้องการให้ทางโรงเรียนเปิดสอนวิชาอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น ถึงร้อยละ 93.17 ในการเลือกแผนการเรียนผู้ปกครองให้เด็กเลือกแผนการเรียนเอง ผู้ปกครองและเด็กร่วมกันเลือกแผนการเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพอใจในวิชาเลือกที่โรงเรียนเปิดสอนอยู่ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยใน การที่จะให้เด็กระดับเดียวกันเรียนวิชาเลือกเหมือนกัน การเรียนวิชาอาชีพ ผู้ปกครองต่างมีความเห็นว่า ควรให้บุตรหลานของตนเรียนวิชาอาชีพอยู่ในโรงเรียน

หรั่งเพรา คงธนะ (2526) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน วิชาอาชีพท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตการศึกษา 10" พบว่า สื่อการสอนที่ครูผู้สอนใช้ในการสอน ครูมีใช้แต่ไม่เพียงพอ ครูผู้สอนศึกษาสื่อ การสอนวิชาซีพีท้องถิ่นเป็นบางครั้ง และใช้เฉพาะบางบท บางหัวข้อ และค้นคว้าจาก หนังสืออื่นประกอบ หลักสูตรเป็นสื่อการสอนที่ครูใช้มาก เกี่ยวกับปัญหาพบว่า มีปัญหา มากเมื่อไม่ได้รับสื่อการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่น หรือได้รับล่าช้าหรือไม่ครบถ้วน หรือไม่เพียงพอ กับความต้องการ ไม่สามารถปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่สามารถจัดหาและ ทำสื่อการเรียน และไม่สามารถประเมินผลได้ตามที่เสนอแนะไว้ในคู่มือการสอนวิชาซีพีของ ท้องถิ่น และขาดแคลนอุปกรณ์เกี่ยวกับการทดสอบ นอกเหนือจากการใช้การสังเกต และการตรวจงาน

สุวิทย์ ชื่อตรง (2527) ได้วิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชา อาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในจังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง" พบว่า สภาพการเรียนการสอนวิชาอาชีพ การสอนที่ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย คือ นักเรียนใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆอย่างระมัดระวัง นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบหรือ ข้อตกลงในการใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมืออย่างเคร่งครัด ใช้การสอน โดยวิธีบรรยาย การพานักเรียนออกไปทัศนศึกษาหรือปฏิบัติงานด้านวิชาชีพในท้องถิ่น การเชิญวิทยากรหรือบุคลากรใน ท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ การมอบหมายงานให้นักเรียนร่วมศึกษาค้นคว้า การทำรายงานเป็นรายบุคคล การมอบหมายงานให้นักเรียนร่วมศึกษาค้นคว้าและทำรายงานส่ง เป็นกลุ่ม การให้นักเรียนจัดบอร์ดหรือป้ายนิเทศเกี่ยวกับงานอาชีพอย่างสม่ำเสมอ ในด้าน สื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีความเห็น่าสื่อการเรียน การสอนวิชาอาชีพส่วนใหญ่มีความ เพียงพอในระดับน้อย

กิตติยา ตาระสวัสดิ์ (2528) ได้วิจัยเรื่อง "การใช้หลักสูตรวิชาชีพเพิ่มเติมใน โรงเรียนมัธยมในพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบท" กลุ่มประชากร ประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาการงานและอาชีพ ครูผู้สอนวิชาอาชีพเพิ่มเติม ครูแนะแนว โรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบทเหนือ ผลการวิจัยพบว่าสภาพการ ปฏิบัติในการใช้หลักสูตรวิชาอาชีพเพิ่มเติมในด้านต่างๆนั้น สรุปได้ว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการ ปฏิบัติในด้านต่างๆ 6 ด้านคือ

1. การจัดแผนการเรียน โรงเรียนจัดแผนการเรียนโดยพิจารณาตามทรัพยากร ที่โรงเรียนมีอยู่ วิชาอาชีพเพิ่มเติมที่เปิดสอนสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจ ของท้องถิ่น

2. เอกสารประกอบหลักสูตร แผนการสอนเป็นเอกสารที่ครูใช้ประกอบการสอนมากที่สุด มีการจัดทำแผนการสอน โดยอาจารย์แต่ละคนจัดทำของตัวเองและกลุ่มโรงเรียนเป็นผู้จัดทำ
3. สื่อการเรียนการสอน ครูใช้ของจริงเป็นวัสดุอุปกรณ์การสอนมากที่สุด
4. กิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ใช้สถานศึกษาอาชีพ ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน โดยใช่วิธีการสอนแบบสาธิต และส่วนใหญ่ไม่ได้พานักเรียนไปดูงานเกี่ยวกับวิชาอาชีพท้องถิ่น
5. การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน มีการประเมินผลงานเมื่อนักเรียนมีปฏิบัติในแต่ละครั้ง และครูให้ความสำคัญในด้านเจตคติ และสัณยัในการทำงานมากที่สุด
6. การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร มีโรงเรียนต้นหลักสูตรจำนวนน้อยที่ช่วยเหลือโรงเรียนใกล้เคียง โรงเรียนมีการวางแผนการสอนให้เหมาะกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นภายในหมวดวิชาที่มีการปฏิบัติน้อยคือ กลุ่มโรงเรียนออกนิตเทศติดตามผลงานภายในกลุ่ม และภายในหมวดวิชาการทำงานและอาชีพในโรงเรียน

ภาวิตา หาญวัฒนกุล (2530) ได้วิจัยเรื่อง "การใช้เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ของครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" พบว่าครู อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้แผนการสอนน้อย มักใช้ประสบการณ์เฉพาะตัว ครูอาจารย์ ส่วนใหญ่ใช้โครงการสอนเป็นเกณฑ์ในการกำหนดเวลาและเนื้อหา และเลือกใช้คู่มือหลักสูตรมากกว่าหลักสูตรแม่บท และแนวการใช้หลักสูตร

นิรมล ธรรมอานวยสุข (2531) ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาการจัดการเรียนการสอน วิชาชีวะตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี" พบว่าการดำเนินการเปิดสอนวิชาชีวะ โรงเรียนนี้มาจาก ความพร้อมของบุคลากร และความสนใจของนักเรียน มีนโยบายสนับสนุนการเปิดสอนหมวด คณิตกรรม ฐุรกิจ และช่างอุตสาหกรรม เกณฑ์ในการเปิดสอน โรงเรียนส่วนใหญ่มาจาก ความพร้อมของบุคลากร และความพอใจของจำนวนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ จัดแนะนำการเลือก เรียนวิชาชีวะกับนักเรียนโดยป้าชนิดุเทศ ประถมวิเทศ และการทำแบบสำรวจตนเองเกี่ยวกับอาชีพ การจัดการเรียนการสอนวิชาชีวะ คุรุมีการจัดทำแผนการสอน มีบางครั้งมีการประเมินผลงาน ภาคปฏิบัติ สถานที่ใช้สอนและฝึกงานอยู่ภายในโรงเรียน

ด้านปัญหาพบว่า การเปิดสอนวิชาชีวะไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น บุคลากรด้านการแนะแนวบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในการแนะแนว ความรู้ พื้นฐานของ นักเรียนแตกต่างกัน วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ สถานที่ใช้สอนและฝึกงานคับแคบ

สภาพทั่วไปของเขตการศึกษา 5

สภาพทางภูมิศาสตร์ ประชากร เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และการศึกษา

เขตการศึกษา 5 ประกอบด้วยจังหวัด ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกของ กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 43,047.09 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 8.39 ของพื้นที่ทั้งประเทศ (สำนักงานข้าราชการครู, 2533)

ลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นทิวเขา หุบเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบชายฝั่งทะเล เขตที่ราบสูงพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบสูง ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี บางส่วนอยู่ใน จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และส่วนน้อยอยู่จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ราบตอนกลางเป็นที่ราบเชิงเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำที่สำคัญ 2 สาย คือแม่น้ำท่าจีน และลุ่มแม่น้ำแม่กลอง นอกนั้นเป็นแม่น้ำสายสั้นๆ และอีกส่วนหนึ่งเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล

ความแตกต่างในภูมิประเทศนี้ เป็นส่วนกำหนดต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชากร อาชีพต่าง ๆ มีหลากหลายตามความเหมาะสมของภูมิประเทศ เช่นมีการปลูกข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด และพืชไร่อื่น ๆ การเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่นปลาต่าง ๆ กุ้งก้ามกราม และ กุ้งกุลาดำ การทำเหมืองแร่ ป่าไม้ ประมง

ส่วนความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ มีดินแดนที่มีอารยธรรมมาแต่เก่าแก่ครั้งสมัยหิน แถบกาญจนบุรีเป็นสำคัญ บางส่วนอยู่ในสุพรรณบุรี บริเวณอำเภออู่ทอง จนกระทั่งถึงดินแดนที่เกิดขึ้นใหม่ จากแนวตั้งเขินของชายฝั่งทะเลคือ สมุทรสงคราม สันนิษฐานว่าเป็นเมืองมาเมื่อครั้งสมัยอยุธยาตัวเอง จังหวัดเพชรบุรีเคยเป็นอาณาจักรในสมัยโบราณรู้จักกันในเมือง พิภพลี

ด้านชนบทรวมเนียม วัฒนธรรมประเพณีอันเกิดจากการหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อม การงานอาชีพ วิถีชีวิต ทำให้วัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นพัฒนาแตกต่างกันออกไป อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการและแนวคิดในด้านการพัฒนาหลักสูตรและ จุดเน้นของหลักสูตร ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2533 ข้อ 2 เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ท้องถิ่น

พัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการ สมควรให้มีการเร่งรัดในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในเขตการศึกษา 5 เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากความแตกต่างนี้ และบรรลุซึ่งจุดหมายทางการศึกษาของชาติ

สภาพทางการศึกษา

เขตการศึกษา 5 มีสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 123 แห่ง สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจำนวน 40 แห่ง กรมพลศึกษา 1 แห่ง (สำนักงานศึกษาธิการเขตเขตการศึกษา 5, 2526)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาผู้เรียนใน 3 ประการคือ หนึ่งพัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงาม เพื่อเป็นพื้นฐานในการรับความรู้ต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง และการนำความรู้ไปใช้ สองพัฒนาลักษณะนิสัยอันดีงามเพื่อเป็นผลเมืองดีของประเทศชาติ และสามพัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพ การพัฒนาดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตสืบไป

ฉะนั้นเพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวัง หลักสูตรจึงมีจุดเน้น 3 ประการดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ

ในโลกปัจจุบันนี้ วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ได้รุดหน้าไปเรื่อยๆ เป็นไปไม่ได้ที่หลักสูตรจะตามมาให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวได้ครบถ้วนและทันทั่วทั้ง ฉะนั้นหน้าที่หลักของ

หลักสูตรคือ การให้เครื่องมือเพื่อเป็นเครื่องรับความรู้แสวงหาความรู้ และวิธีการที่จะนำความรู้
 นั้นไปใช้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนจึงควรใช้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ใน
 หลักสูตรเป็นสื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงาม ให้รู้จักคิดอย่างมีกระบวนการ
 ฉะนั้นครูไม่ควรมุ่งเน้นตัวเนื้อหาหรือข้อมูลเป็นสำคัญ แต่ควรมุ่งเน้นที่จะปลูกฝังวิธีการที่จะทำให้
 ผู้เรียนเข้าใจหลักการของเนื้อหาและวิเคราะห์เนื้อหาต่าง ๆ เพื่อหาข้อสรุปสืบเนื่องที่จะเกิด
 และการนำไปใช้ ในเรื่องการนำความรู้ไปใช้นั้น วิธีการที่จะได้ความคิดว่าจะเอาไปใช้อย่างไร
 จะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

2. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรคำนึงถึงความต้องการที่หลากหลายของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกันในด้าน
 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคมจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตร
 ให้เหมาะสมกับความต้องการและเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่นได้รับ
 ประโยชน์จากความแตกต่าง รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตนอีกด้วย

3. ให้ผู้เรียนหลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกรายวิชาต่างๆ มีโอกาสให้ผู้เรียนเลือก รายวิชาต่าง ๆ ในวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรีตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบความถนัดและความสามารถ และได้พัฒนาความสามารถได้สูงสุดตาม ศักยภาพ ดังนั้นโรงเรียนจึงควรถือเป็นหน้าที่ที่จะจัดบุคลากร อุปกรณ์ สถานที่และอื่นๆ เพื่อเปิดวิชาเลือกให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวาง

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และการศึกษาต่อให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะเลือก และตัดสินใจประกอบสัมมาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงานตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชน และครองชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญและทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ
2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและ ชุมชน
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับข้อจำกัดต่าง ๆ

4. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน
5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิด
ความจริงแก่ตนเองและชุมชน
6. มีทัศนคติที่ดีต่อสมาชิกทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถ
ในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง
7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และ
สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทาง
พัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดี
ของชุมชนตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม
ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 57 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่รายวิชาดังต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 39 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย	12 หน่วยการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์	9 หน่วยการเรียนรู้
คณิตศาสตร์	6 หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	3 หน่วยการเรียนรู้
ศิลปะศึกษา	3 หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 18 หน่วยการเรียนรู้

สังคมศึกษา	6 หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	6 หน่วยการเรียนรู้
การงาน	6 หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี จำนวน 33 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

ภาษาไทย

ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์

คณิตศาสตร์

2.3 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.4 กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ

พลานามัย

ศิลปศึกษา

2.5 กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

อาชีพ

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรม

ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ คือ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์จำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค และกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.2 กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 1 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาค

ตารางโครงสร้าง
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.๑			ม.๒			ม.๓		
	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก	บังคับ		เลือก
	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี	แกน	เลือก	เสรี
๑. ภาษา									
๑.๑ ภาษาไทย	๔	-		๔	-		๔	-	
๑.๒ ภาษาต่างประเทศ	-	-		-	-		-	-	
๒. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
๒.๑ วิทยาศาสตร์	๓	-		๓	-		๓	-	
๒.๒ คณิตศาสตร์	๓	-		๓	-		-	-	
๓. สังคมศึกษา	๒	๒		๒	๒		๒	๒	
๔. พัฒนาบุคลิกภาพ			๑๐			๑๐			๑๓
๔.๑ พละนาฏย	๑	๒		๑	๒		๑	๒	
๔.๒ ศิลปศึกษา	๑	-		๑	-		๑	-	
๕. การงานและอาชีพ									
๕.๑ การงาน	-	๒		-	๒		-	๒	
๕.๒ อาชีพ	-	-		-	-		-	-	
รวม	๑๔	๖	๑๐	๑๔	๖	๑๐	๑๑	๖	๑๓
	๓๐			๓๐			๓๐		
กิจกรรม									
๑. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ									
๑.๑ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือยุวกาชาดหรือผู้บำเพ็ญประโยชน์		๑			๑			๑	
๑.๒ กิจกรรมอื่นๆ		๑			๑			๑	
๒. กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้		๑			๑			๑	
๓. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน		๒			๒			๒	
รวมทั้งหมด		๓๔			๓๔			๓๔	

แนวทางการดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น
จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดและความ
ความสนใจ
2. จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง และสามารถ
แสวงหาแนวทางในการพัฒนาตนเอง
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และ
ได้มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิชาการ สถานประกอบการและสถานประกอบ
อาชีพอิสระ
4. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติ
จริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
6. ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพ แล
ะความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น
และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน
7. ในงานจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้าง
ค่านิยมและการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน
เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ คาบคู่ไปด้วย
9. ในการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงความต่อเนื่องกับหลักสูตรประถมศึกษาด้วย

หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1. เวลาเรียน

1.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี หรือ 6 ภาคเรียน

1.2 ในปีการศึกษาหนึ่ง ให้แบ่งภาคเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์และโรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อน ซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์ เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาที่เปิดสอน จะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ

1.3 ในสัปดาห์หนึ่ง โรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที รวมอย่างน้อย 35 คาบ

1.4 ให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 30 คาบ และให้โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือ ยุวกาชาดหรือผู้บำเพ็ญประโยชน์เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมอื่น 1 คาบต่อสัปดาห์ และกิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ 2 คาบต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ให้มีเวลาสำหรับผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมอิสระสัปดาห์ละ 2 คาบ

2. หน่วยการเรียน

รายวิชาใดที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียน 1 หน่วยการเรียน รายวิชาใดที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีจำนวนหน่วยการเรียนมากขึ้นหรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

3. วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

3.1 ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและการใช้แหล่งวิชาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4. การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียนและการโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2533

5. เกณฑ์การจบหลักสูตร

5.1 ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างจำนวน 90 หน่วยการเรียน และทุกรายวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน

5.2 ต้องได้หน่วยการเรียนวิชาบังคับแกนวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา

5.3 ต้องได้หน่วยการเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 80 หน่วยการเรียน

5.4 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย

การจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 กิจกรรม โดยให้เลือกกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี หรือกิจกรรมยุวกาชาด หรือกิจกรรมผู้นำหญิง ประโยชน์ เป็นกิจกรรมบังคับ 1 คาบ ต่อสัปดาห์และเลือกกิจกรรมอื่น ๆ อีก 1 คาบต่อสัปดาห์ โดยแต่ละกิจกรรมต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

6. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่จะมีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้ทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

มีความคาดหวังว่า เมื่อผู้เรียนเรียนจบหลักสูตรแล้วจะเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และร่วมทำประโยชน์ให้กับสังคมตามความรู้ความสามารถของตน เพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จตามความคาดหวัง หลักสูตร ฉบับปรับปรุง จึงมีจุดเน้น 3 ประการ คือ

1. จัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ

โรงเรียนต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่างๆ เพื่อที่จะนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคมโดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริง ดังนั้นครูจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนจากการสอนที่เน้นความรู้ด้านเนื้อหาวิชาต่างๆ เพียงอย่างเดียวให้เป็นการสอนโดยผสมผสานการให้ความรู้กับการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ทั้งนี้ครูจะต้องใช้เทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายให้เหมาะสมกับสถานการณ์อันจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเกิดทักษะในกระบวนการต่าง ๆ เช่นกระบวนการเข้าสังคม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการย่อยข้อมูล

กระบวนการจัดการ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์
 กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการพัฒนาค่านิยม กระบวนการ
 เรียนรู้ และกระบวนการเสนอรายงาน เป็นต้น

2. ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรคำนึงถึงความต้องการที่หลากหลายของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกัน
 ในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนา
 หลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการ และเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละ
 ท้องถิ่นได้รับประโยชน์ รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรัก และผูกพันกับท้องถิ่นของตน
 อีกด้วย ทั้งนี้โดยหลักสูตรสนับสนุนและส่งเสริมให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรได้ในประเด็น
 ต่าง ๆ คือ เพิ่มเติมหรือปรับรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาต่างๆ กำหนดหรือจัดกิจกรรม
 เสริม ทำสื่อหรือหนังสือประกอบการเรียนการสอน พัฒนาระบบการเรียนการสอน และ
 สามารถจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมนอกเหนือจากการใช้รายวิชาที่ส่วนกลางกำหนดไว้

3. ให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนวิชาต่างๆ

โรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนวิชาต่างๆ อย่างกว้างขวาง
 และหลากหลายในวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี ตามความถนัด ความสามารถและ
 ความสนใจของแต่ละคน เพื่อเสริมทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ

หลักการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะ เฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม
2. เป็นการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น หรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่น และประเทศชาติ

จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และให้สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาท และหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนได้พัฒนาเข้ามามีปัญญา มีความรู้ และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ร่วมพัฒนาสังคมด้วยแนวทางและวิธีการใหม่ ๆ และบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะตัว
2. มีความรู้เกี่ยวกับวิชาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ

3. สามารถเป็นผู้นำ และเป็นผู้นำให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม
4. สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนของตน
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถหาแนวทางหรือวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน
7. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ และเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
8. มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ
9. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและในโลก มุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศตามบทบาทและหน้าที่ของตน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากร ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของประเทศ

โครงสร้าง

1. วิชาบังคับ จำนวน 30 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ รายวิชาต่อไปนี้

1.1 วิชาบังคับแกน จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย	6	หน่วยการเรียนรู้
สังคมศึกษา	6	หน่วยการเรียนรู้
พลานามัย	3	หน่วยการเรียนรู้

1.2 วิชาบังคับเลือก จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้

พลานามัย	3	หน่วยการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์	6	หน่วยการเรียนรู้
พื้นฐานวิชาชีพ	6	หน่วยการเรียนรู้

2. วิชาเลือกเสรี เลือกเรียนอย่างน้อยจำนวน 45 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.1 กลุ่มวิชาภาษา

ภาษาไทย

ภาษาต่างประเทศ

2.2 กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

2.3 กลุ่มวิชาพัฒนาศิลปะ

พลานามัย

ศิลปะ

2.4 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์

คณิตศาสตร์

2.5 กลุ่มวิชาชีพ

3. กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2532 จำนวน 1 คาบต่อสัปดาห์ ต่อภาค

3.2 กิจกรรมแนะแนว และหรือกิจกรรมแก้ปัญหา และหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ ต่อภาค

3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

หมายเหตุ

การเลือกเรียนรายวิชาเลือกเสรีของผู้เรียนที่นับถือพุทธ จะต้องเลือกเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนาในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา ภาคเรียนละ 1 รายวิชา ตลอด 3 ปี

ตารางประกอบโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

วิชา	ชั้น ม.๔-ม.๖		
	จำนวนหน่วยการเรียนรู้		
	บังคับ		เลือกเสรี
	แกน	เลือก	
๑. ภาษาไทย	๖	-	เลือกเรียนรายวิชาต่าง ๆ อีกอย่างน้อย ๔๕ หน่วยการเรียนรู้ (ผู้เรียนที่นับถือศาสนาพุทธทุกคนจะต้องเลือกเรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา ภาคเรียนละ ๑ รายวิชา ตลอด ๓ ปี)
๒. สังคมศึกษา	๖	-	
๓. พละนามัย	๓	๓	
๔. วิทยาศาสตร์	-	๖	
๕. พื้นฐานวิชาอาชีพ	-	๖	
๖. คณิตศาสตร์	-	-	
๗. ภาษาต่างประเทศ	-	-	
๘. ศิลปะ	-	-	
๙. อาชีพ	-	-	
รวมจำนวนหน่วยการเรียนรู้	๑๕	๑๕	
	๓๐		
กิจกรรม	๑ คาบ/สัปดาห์/ภาค		
๑. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๓๒			
๒. กิจกรรมแนะแนว และหรือกิจกรรมแก้ปัญหา และหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้			
๓. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน	๒ คาบ/สัปดาห์/ภาค		

แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น
จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวางตามความถนัดและความสนใจ
2. จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพแวดล้อม และความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ
3. จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ทดลองใช้วิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ
4. จัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ผู้เรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถได้มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการสถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และกระบวนการกลุ่ม
8. ให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และรายวิชาส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
9. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยม และการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอที่เป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยม เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย

หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

1. เวลาเรียน

1.1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียนโดยปกติประมาณ 3 ปี

1.2 ในปีการศึกษาหนึ่ง ให้นักเรียนเป็นภาคเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ โรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อนซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์นั้น เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาที่เปิดสอนจะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ

1.3 ในสัปดาห์หนึ่งโรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่น้อยกว่า 7 คาบ คาบละ 50 นาที โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างน้อย 25 คาบ และจัดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบ และจัดกิจกรรมแนะแนว และหรือกิจกรรมแก้ปัญหา และหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้อีก 2 คาบ เวลานอกเหนือจากนี้ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรายวิชาเพิ่มเติมตามความสนใจและปฏิบัติกิจกรรมอิสระ

2. หน่วยการเรียน

รายวิชาใดที่ใช้เวลาเรียน 2 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้นักเรียนเรียน 1 หน่วยการเรียน รายวิชาใดที่มีจำนวนคาบเรียนมากกว่าหรือน้อยกว่า 2 คาบ ต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้นักเรียนเรียนมากขึ้นหรือน้อยลงเป็นไปตามสัดส่วน

3. วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

3.1 ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศผู้เรียนจะเลือกเรียนได้ 2 ภาษา เท่านั้น

3.2 การจัดทำรายวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรี นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และการใช้แหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4. การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียนและการโอนผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2533

5. เกณฑ์การจบหลักสูตร

5.1 ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างอย่างน้อย 75 หน่วยการเรียน รายวิชาที่ลงทะเบียน ต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน

5.2 ต้องได้หน่วยการเรียนของวิชาบังคับทั้งหมด

5.3 ต้องได้หน่วยการเรียนทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 75 หน่วยการเรียน

5.4 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 2 คาบต่อสัปดาห์ โดยต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดที่จัดกิจกรรมของแต่ละภาคเรียน และต้องผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

6. การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่จะมีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้ทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ